

Platón (427- 347 a. E.) Concepción da realidade (Ontoloxía)

A teoría das ideas: o dualismo ontolóxico.

O tema central da filosofía de Platón xira en torno á consideración de que o mundo ordinario que coñecemos polos sentidos non pode ser plenamente real. Sendo como é un mundo inestable e imperfecto, en constante cambio e decadencia, non podemos obter del coñecementos seguros. E como o coñecemento non pode estar suxeito a erros, senón que ten que asentarse na certeza, ten que ser coñecemento de algo permanente e perfecto; polo tanto, se consideramos que existe un coñecemento verdadeiro, entón, ten que existir un mundo de obxectos estables. Un mundo ideal, perfecto, que existe realmente, distinto e anterior ao mundo físico: o Mundo das ideas. Este mundo material, o mundo sensible (que é o mundo das cousas e seres que podemos ver e tocar) non é máis que unha copia ou imitación do mundo das ideas. Deste xeito, con esta teoría dos dous mundos (**dualismo ontolóxico**), Platón explica a realidade a base de levar a cabo unha duplicación do mundo: o **mundo intelixible** e plenamente real das ideas e o **mundo sensible** das apariencias. Na República esta contraposición entre os dous mundos é expresada mediante o famoso "*Mito da caverna*". A filosofía platónica sitúa ás ideas como o foco de referencia do mundo físico, do coñecemento intelectual, da concepción do home e como fundamento dos ideais morais e políticos.

O mundo sensible.

É a realidade visible, material, percibida polos sentidos (por iso chámase "*sensible*"), sometida a xeración e a corrupción, en permanente cambio (*devir*), constituída por unha pluralidade de seres e obxectos. A visión que Platón ten do mundo sensible está fortemente influenciada pola doutrina do filósofo presocrático **Heráclito** de Éfeso, quen defendía a teoría do *panta rei*: todo flúe, nada permanece.

Segundo Platón, as cousas participan das ideas, tamén podemos dicir que as imitan: por exemplo, a rosa é bela porque participa (ou imita) a idea de Beleza. Este mundo non é o verdadeiro ser, senón tan só unha aparencia de ser.

O Mundo das Ideas.

Trátase dunha realidade invisible, inmaterial, polo tanto, non perceptible polos sentidos, tan só se capta pola intelixencia (*nous*), por iso dicimos que é unha realidade intelixible. É un mundo de realidades absolutas, eternas, inmutables, universais e independentes do mundo físico. Estes rasgos do mundo das ideas correspóndense cos atributos que o filósofo presocrático **Parménides** de Elea asignaba ao ser ou ente (á realidade, ao que existe).

Así, pois, dicimos que algunhas cousas ou persoas son "boas", "xustas" ou "fermosas"; pero, segundo Platón, existen o Ben, a Xustiza e a Beleza. Destas realidades absolutas derivan a súa identidade todas as cousas e seres que chamamos bos, xustos e belos. Polo tanto, ademais das cousas do mundo físico existen as ideas, que constitúen unha realidade máis auténtica que o mundo físico. As ideas non son simplemente conceptos ou representacións mentais, como nos suxire o concepto actual de "idea", que procede da Filosofía moderna. Para Descartes ou Locke, a idea é calquera contido do pensamento, atoparíanse, pois, no que nós denominamos, a mente. Para Platón, as ideas son a realidade mesma e non son conceptos ou contidos da mente, e existen independentemente das cousas materiais, como xa dixemos. Cada idea é única, eterna, inmutable e inalterable; as ideas posúen, polo tanto, características totalmente contrarias aos seres do mundo sensible. Así, as ideas son realidades permanentes e inmutables, mentres que os seres do mundo físico se caracterizan pola súa mutabilidade e corruptibilidade. As ideas son as esencia das cousas, é dicir, o que fai que cada cousa sexa o que é. As ideas son o que teñen en común seres de apariencias distintas, pero da mesma esencia: homes de razas distintas, de culturas diversas, etc., teñen en común que todos eles participan (ou imitan) a idea de Home. As ideas son, polo tanto, principio de unidade fronte ao carácter plural e diverso do mundo sensible. Existen múltiples ideas, xerarquicamente estruturadas. Esta organización está presidida pola idea de Ben, que se identifica coa Verdade e a Beleza. O Ben é o sol do *Mito da caverna* que ilumina todo o mundo intelixible e que arroxa a luz que nos permite ver (comprender) a realidade.

Imitación e Participación.

Aínda que entre estes dous mundos existe un abismo (*jorismós*), relaciónanse entre eles. Platón utiliza distintas metáforas para describir esta relación entre os dous mundos: a participación (*methesis*), así afirma que as cousas participan das ideas; a imitación (*mímesis*), as cousas imitan as ideas, que son os prototipos ou os modelos eternos; pero, tamén, emprega outros conceptos que lle serven para dar conta da relación entre os dous mundos, como presenza (*parousía*) ou comunicación (*koinonía*).

Os distintos niveis da realidade e os grados do coñecemento.

Nunha famosa pasaxe de República, coñecida como “*O símil da liña*”, Platón traza un paralelismo entre os diversos niveis da realidade e os correspondentes grados de coñecemento. Dentro do mundo sensíbel, o nivel máis baixo de realidade ven dado polas imaxes das cousas sensibles, e o seguinte nivel de realidade está constituído polos obxectos e seres materiais. No mundo intelixible tamén existen dous niveis de coñecemento, nun primeiro nivel situaríanse as entidades matemáticas (xa que son obxectos intelixibles que non se perciben polos sentidos, senón que tan só capta a nosa razón), no nivel máis elevado da realidade atopamos as ideas. A estes catro niveis de realidade correspóndenlle catro grados de coñecemento, a saber, a imaxinación e a crenza (ou conxectura) son os dous grados de coñecemento propios do mundo sensible, e constitúen un tipo de coñecemento que se está máis próximo á ignorancia que ao saber e que Platón da en chamar *opinión* (*dóxa*). Mentres que o verdadeiro coñecemento está ligado ao mundo intelixible e divídese en dous grados que Platón identifica coa ciencia (*epistémē*): a razón discursiva, que é a facultade de coñecemento pola que nos familiarizamos coas entidades matemáticas e que dá lugar ás matemáticas, e a intelixencia pura, por medio da que coñecemos ás ideas e que xera un saber científico que é a dialéctica, a ciencia que estuda ás ideas. Dende esta perspectiva, o filósofo é o dialéctico, na medida en que consagra a súa vida ao estudo das ideas. Este *Símil da liña* ten a súa correspondencia no *Mito da caverna*, xustamente naquela pasaxe na que o prisioneiro liberado vai descubrindo, coñecendo, progresivamente a realidade, o exterior da cova, vendo primeiro as sombras, logo as imaxes das cousas, despois as cousas mesmas e finalmente o sol.

Textos. Os dous mundos: o mundo físico e as ideas.

“Sendo isto así, hai que admitir que existe primeiro a forma inmutable, que non nace nin perece, que nunca admite en si ningún elemento chegado doutra parte, que nunca se transforma noutra cousa, invisible e non perceptible por ningún outro sentido e que só o entendemento pode contemplar. Hai unha segunda especie que leva o mesmo nome e é semellante á primeira, mais perceptible polos sentidos; é xerada, sempre está en movemento, nace nun lugar determinado para logo desaparecer, é aprehensible pola opinión acompañada da sensación.”

(Platón, Timeo)

Textos. O dualismo ontolóxico e o Ben como idea suprema.

“Hai que comparar o ámbito que se manifesta á vista coa morada-prisión; a luz do lume que hai nela, co poder do sol; e se comparas a subida arriba e a contemplación do que alí hai coa ascensión da alma ao ámbito intelixible, non defraudarás a miña expectativa, que é polo que estás desexoso de escoitarme. Deus sabe, quizais, se isto é verdade. En calquera caso, o que a min me parece é isto: no intelixible o último que se ve, e con traballo, é a idea de Ben; pero unha vez contemplada, hai que concluír que ela é como a causa de todo o recto e belo de tódalas cousas.”

(Platón, República)